

Ettermurstidens slutt

2022-09-28

© Klassekampen

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

KLASSEKAMPEN

KOMMENTAR

Onsdag 28. september 2022 3

Det Ondes problem er slukt av Det Usumne

HAUK

EU's rendyrking av markedsøkonomi etter murens fall har spilt fallitt.

Ettermurstidens slutt

Chr. Anton Smedshaug

KRON OG MYNT

Gorbatsjovs nylige død inntraff symbolsk nok akkurat ved avslutningen av den perioden han er det fremste symbolet for: tiden etter Berlinmurens fall i november 1989. I praksis opphørte etterkrigstiden med murens fall, da Sovjet måtte trekke seg tilbake fra områdene de ble stående ifra Tysklands kapitulasjon i mai 1945 og gjennom den kalde krigen. Sovjet opphørte da også i romjulen 1991, som en naturlig konsekvens av at unionen tapte den kalde krigen. Murens fall og Sovjets oppløsning avsluttet etterkrigstiden, og vi fikk «ettermurstiden».

Vestens og Natos endelige seier, idet den sosiale markedsøkonomien vant over Sovjets planøkonomi, ga en enorm selvtilitt. Denne ble forsterket av at andre verdenskrigs andre store krigstater Japan, som hadde bygd seg opp til en økonomisk makt man trodde ville utfordre Vesten, stagnerte. Vesten sto nå uten utfordrere og kunne fritt utvikle sine egne utopier til erstatning for den kommunistiske. Vesten reorganiserte seg selv og verden i et rent markedsøkonomisk system. Man begynte å tro på «propagandaversjonen av sin egen økonomi», for å sitere spaltekollega Erik Reinert, fremfor å videreutvikle den vellykkede sosiale markedsøkonomien som hadde vunnet den kalde krigen.

På globalt nivå ble det som hadde utviklet seg til etterkrigstidens globale handelsavtale, Gatt (*General agreement on tariffs and trade*, etablert 1947), omformet til Verdens handelsorganisasjon (WTO) i 1994 gjennom en avtale mellom EF/EU og USA. Det la rammene for verdenshandelen i ettermurstiden. Mer radikal var enigheten blant medlemmene i Det europeiske fellesmarked (EF) om Maastricht-traktaten 7. februar 1992. Den etablerte EU 1. november 1993 og det indre marked med de fire friheter, det vil si fri flyt av varer, tjenester, kapital og personer. Traktaten la videre grunnlag for blant annet felles valuta, euroen, og integrasjonen i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

I kortversjon bygde EU på ideen om rimelig arbeidskraft fra Øst-Europa, sementert med EU-utvidelsene i 2004/2007, billig kraft og råvarer fra Russland og Norge, og at Kina skulle bidra med lavkost industrivarer. Så skulle EU produsere avanserte industriprodukter, dyre merkevarer og kostbare tjenester, og være høyst plassert i verdikjeden. Man glømte bare at denne strategien gjorde unionen ekstremt

ILLUSTRASJON: KJOT BRÅKS, KJOTBRÅKS@GMAIL.COM

sårbar og helt avhengig av stabil og rimelig tilgang på råvarer, enklere industrivarer, arbeidskraft og ikke minst – energi.

Videre ignorerte denne europeiske organiseringen at kontinentet har vært et løpende politisk eksperimentområde med ulike statsløsninger, der imperier og unioner har kommet og gått, men ingen har dominert kontinentet totalt. Alltid har det vært en del stater på utsiden med andre økonomiske og politiske strategier. Dette har gjort at ikke alle har

regler. Grensekontroller ble innført, og borgere måtte søke trygg havn i eget land. Turismen havarerte, og tilliten til myndighetene svekket seg i mange land i takt med inngrepene. Videre ble varestrommen treg, og avhengigheten av globaliserte verdikjeder fremsto som risikofyllt og ineffektiv. Den strukturelle mangelen på arbeidskraft ble tydelig.

Med en energipolitikk der målene har løpt langt foran leveringsevnen, var situasjonen kritisk allerede før sanksjonene mot Russland førte til sammenbruddet i energitilgangen. Kraftkrevende produksjon kjører nå på sparebluss eller har stengt ned.

«EU skulle være høyst i verdikjeden. Det gjorde unionen ekstremt sårbar»

begått samme feil samtidig, og konjunkturene har variert de ulike statene imellom. Med EUs dominans i Europa gjør enten alle rett eller alle samme feil.

Det vi nå er vitne til, er sammenbruddet av denne felles økonomiske strategien. Nedturen ble særlig tydelig da Storbritannia forlot EU 31. januar 2020. Med Storbritannias utreden døde ideen om europeisk fellesskap, og EU ble igjen et *kontinentalt* fellesskap. Dette illustreres ved at EU i stor grad blir et haleheng til den atlantiske alliansen mellom USA og UK når det gjelder innflytelse på krigen i Ukraina.

Med de omfattende koronatiltakene 12. mars 2020 opphørte den frie flyten av arbeidskraft og det indre markeds funksjon, og hvert land valgte egne

Norge sa nei til EF for 50 år siden i disse dager, og det virker fortsatt som en fremtidsrettet løsning. Dessverre – i en ideell verden kunne man ønsket det annerledes. Nå står kampen om å reorganisere energiforsyning og verdikjeder, og sikre overlevelse av europeisk industri. Europa gjennom EU var vinneren av etterkrigstiden, men taper av ettermurstidens. Vi må alle bidra til at Europa igjen kan sette navnet sitt på en ny epoke med håp og fremgang i den nye energi- og industritiden.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i AgriAnalyse og førsteamanuensis ved NMBU, forfatter av boka «Europa etter EU» christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Maria Walberg, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug og Ole Kvadsheim skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Gul sol

«Sykehusene styrer mot stort milliontap», står det i Oppland Arbeiderblad. Hvor ble det av de små milliontapene?

Statsstøtte til Restplass Bilaget skriver på lederplass at det gjelder «å skape troverdige alternativer for folk flest i møte med økonomiske nedgangstider, vinterkulde og galopperende strømpriser».

Sydenferie for alle? Den draumen

Når hjernen streiker

Vi leser i Aftenposten om lærerstreiken: «På den ene siden står KS som representerer arbeidsgiverne. På den andre står de tre arbeidsgiverorganisasjonene Utdanningsforbundet, Skolenes landsforbund og Lektorlaget».

Kan de ikke bare holde seg til lockout.

Slå alarm

Halden Arbeiderblad forteller om Marthe (40) som «merket smerter i brystet. Så ble det et rødt merke. Da lyste alle varseltrekantene». Når til og med varseltrekantene lyser, vet du at det er alvor.

Skakk sjakk

VG skriver om Hans Niemanns mulige sjakkjuka: «Den skal skille seg fra den amerikanske matematikeren og sjakkspilleren Kenneth Regans analyse. Ragan tok for seg parti for parti og ikke turneringer i sin helhet. Rega konkluderte med at Niemann jukset.»

Sjakk matt for journalisten, i alle fall. Ned fra sin høye hest

Gode navn

Eiendomsmegler Frode Nyhus sier til Drammens Tidende at salget av leilighetene i det nye boligkomplekset Tårnet går så det susser.

teppet@klassekampen.no